

Aflevering 57– Evenredig afstandsrecht

Ik heb op deze bladzijden al vaker betoogd dat de meest saaie zegels in een collectie Nederland misschien wel de meest spannende zijn, tenminste als u ze niet van de brief knipt. Ik bedoel de portzegels. Ik weet dat er ook veel mensen kicken op de tandingvariëteiten, watermerkvariëaties en plaatfouten die bij deze zegels rijkelijk aanwezig zijn, maar bij mij gaat het vooral om de verschillende gebruiksmogelijkheden van portzegels.

De meest bekende is natuurlijk de onvoldoende of ontbrekende frankering, waardoor de ontvanger een verhoogd port moest betalen. "Strafport" was de benaming die voor de hand lag, al zijn er verschillende postgeleerden die deze benaming onjuist vinden.

Een van de meest spectaculaire manieren waarop de portzegels gebruikt kunnen worden, ziet u op de brief hieronder:

Het is een expresbrief die in 1929 verstuurd werd van Bergen (NH) naar Hembrug/Zaandam.

Het interlokaal brieftarief bedroeg 7½ cent, het expresserecht een dubbeltje. Toch werd de brief extra beport met 20 cent en de reden daarvan is de bijzondere bestemming. Hembrug was een klein buurtschap aan het Noordzeekanaal, bij de spoorbrug die Amsterdam met de Zaanstreek verbond. Hier waren o.a. de artillerie-

inrichtingen gevestigd, die eens onderdeel uitmaakten van de Stelling van Amsterdam.

Het aardige is nu dat de postbeambte in Zaandam mocht bepalen hoeveel er extra in rekening gebracht werd voor een spoedbrief die ver buiten het normale bestelgebied lag. De hoogte van het extra bedrag (dat officieel aangeduid werd als 'evenredig afstandsrecht') werd bepaald door het tijdstip waarop de brief besteld moest worden, de afstand, ja zelfs de hindernissen onderweg. Pontjes, bruggen en onbegaanbare wegen konden het bedrag omhoog jagen. Zelfs de status van de besteller kon een rol spelen. Nadat de PTT het rekenwerk verricht had, werd het te betalen bedrag in portzegels op de brief geplakt. Van Waterland heb ik zo'n soort brief nog nooit gezien, maar deze is voor mij mooi genoeg. Op de laatste clubavond werd ik bovendien verrast met een ansichtkaart die iets laat zien van de situatie ter plaatse:

John Dehé